

Wannsee konverentsi protokoll¹

Täiesti salajane
(*Geheime Reichssache*)

Nõupidamise protokoll

I. 20. jaanuaril 1942 Berliinis, Am Großen Wannsee 56/58 peetud nõupidamisel juudiküsimuse lõpliku lahendamise üle osalesid:

Gauleiter dr. Meyer ja <i>Reichsamtleiter</i> dr. Leibbrandt	Okupeeritud Idaalade Ministeerium
Riigisekretär dr. Stuckart	Siseministeerium
Riigisekretär Neumann	Nelja Aasta Plaani Voliniku ametkond ²
Riigisekretär dr. Freisler	Justiitsministeerium
Riigisekretär dr. Bühler	Kindralkuberneri Amet ³
Alamriigisekretär Luther	Välisministeerium
SS-Oberführer Klopfer	Partei kantselei
<i>Ministerialdirektor</i> Kitzinger	Riigikantselei
<i>SS-Gruppenführer</i> Hofmann	Rassi ja Asustamise Peaamet
<i>SS-Gruppenführer</i> Müller	Riigi Julgeoleku Peaamet
<i>SS-Obersturmbannführer</i> Eichmann	Riigi Julgeoleku Peaamet
<i>SS-Oberführer</i> Dr. Schöngarth, Julgeolekupolitsei ja SD juhataja Kindralkubermangus	Julgeolekupolitsei ja SD
<i>SS-Sturmbannführer</i> dr. Lange, Julgeolekupolitsei ja SD ülem Läti kindralkomissariaadis Ostlandi riigikomissariaadi Julgeoleku- politsei ja SD juhataja esindajana	Julgeolekupolitsei ja SD

¹ Dokumendi puhul on tegemist ära kirjutatud eksemplarist, mis asub Berliinis Välisministeeriumi Poliitilises Arhiivis (PA Inland II g 177, Blatt 166-180). Allikas: <http://www.ghwk.de/deut/protokoll.pdf> (viimati vaadatud 1. augustil 2009). Saksa keelest tõlkinud Toomas Hiio.

² Nelja Aasta Plaani Volinik (*Beauftragter für den Vierjahresplan*) oli Hermann Göringi üks tiitleid ja ühtlasi tema majanduse planeerimisega tegeleva asutuse nimetus.

³ Kindralkuberner oli okupeeritud Poola asevalitseja Hans Franki tiitel.

II. Julgeolekupolitsei ja SD juht, *SS-Obergruppenführer* H e y d r i c h teatas alguseks, et riigimarssal on ta nimetanud Euroopa juudiküsimuse lõpliku lahenduse ettevalmistamise volinikuks, ja viitas sellele, et oli vestlusele kutsutud, et põhimõttelistes küsimustes selgusele jõuda. Riigimarssal soovis, et talle saadetakš kavand Euroopa juudiküsimuse lõpliku lahendamise organisatsioonilistest, praktilistest ja materiaalistest vajadustest, mis nõuab kõigi nende küsimuste lahendamiseiga vahetult tegelevate keskinstantside eelnevat ühist arutelu, et ühtlustada juhtnõõride andmine.

Vastutus juudiküsimuse lõpliku lahendamise ettevalmistamise eest lasub sõltumata geograafilistest piiridest keskselt *Reichsführer-SS*-il ja Saksa Politsei Juhil (Julgeolekupolitsei ja SD juhil).

Seejärel tegi Julgeolekupolitsei ja SD juht lühikese tagasivaate senisele võitlusele selle vaenlase vastu. Põhilisteks momentideks on

- a) juutide väljatõrjumine saksa rahva üksikutelt eluvaldkondadest,
- b) juutide väljatõrjumine saksa rahva eluruumist.

Nende püüdluste elluviimisel võeti esialgu tugevdatult ja plaanipäraselt kasutusele ainus lahendusvõimalus, juutide Riigi territooriumilt väljarändamise kiirendamine.

Riigimarssali määrusega asutati 1939. a jaanuaris Juutide Väljarändamise Üleriiklik Keskus, mille juhtimine tehti ülesandeks Julgeolekupolitsei ja SD Juhile. Keskuse ülesanneteks olid eriti

- a) võtta tarvitusele kõik abinõud juutide suurema väljarändamise ettevalmistamiseks,
- b) väljarändevoolu juhtida,
- c) väljarändamise läbiviimist üksikjuhtudel kiirendada.

Eesmärgiks oli saksa eluruumi puhastamine juutidest legaalsel viisil.

Kõik institutsioonid olid teadlikud puudustest, mis niisuguse forsseeritud väljarändamisega kaasnesid. Esialgu pidid nad aga teiste lahendusvõimaluste puudumisel nendega leppima.

Väljarändamine ei olnud järgnevalt mitte ainult Saksamaa probleem, vaid ka probleem, millega pidid tegelema sihtkohtade ehk sisserännumaade võimud. Finantsraskused nagu immigratsioonimaksude tõstmise erinevate riikide valitsuste poolt, puuduvad laevakohad ning pidevalt kasvavad sisserännupiirangud ja -takistused raskendasid erakordselt väljarännule suunatud jõupingutusi. Hoolimata nendest raskustest sunniti alates võimu ülevõtmisest [s.o Hitleri võimuletulekust] kuni 31. oktoobrini 1941 välja rändama ümmarguselt 537 000 juuti, nendest

alates 30.1.1933 Saksamaalt	ca 360 000
alates 15.3.1938 liidetud Tšehhi aladelt (<i>Ostmark</i>)	ca 147 000
alates 15.3.1939 Böömi- ja Määrimaa protektoraadist	ca 30 000.

Väljarändamist finantseerisid juudid ise või juutide poliitilised organisatsioonid. Et vältida proletariseerunud juutide mahajäämist, menetleti põhimõttel, et jõukamad juudid pidid finantseerima ka varatute juutide väljarändamist; siin kehtestati vastavalt varandusele teatud summa või väljarändaja maks, millega kaeti varatute juutide väljarändamisega seotud rahalised kohustused.

Peale kulutuste Saksa markades tekkis vajadus ka valuuta järele, et tasuda immigratsioonimaksud. Saksa valuutavarude hoidmiseks palusid Saksamaa juudiorganisatsioonid välismaa juudi finantsinstitutsioone hoolitseda vastavate valuutaväljaminekute eest. Nii andsid välismaa juudid kuni 30. oktoobrini 1941 kinkimise vormis selleks ümmarguselt 9 500 000 dollarit.

Vahepeal keelas *Reichsführer-SS* ja Saksa Politsei Juht väljarändamise, silmas pidades väljarändamisega seotud ohte sõja ajal ja okupeeritud idaalade võimalusi juutide väljarände sihtkohana.

III. Väljarändamise asemel on nüüd edasise lahendusviisina, vastavalt füüreri eelnevale nõusolekule, asunud juutide evakueerimisele itta.

Neid aktsioone on peetud küll asendusvõimalusteks, kuid juba on saadud ka praktilisi kogemusi, mis tulevase lõpliku lahenduse jaoks on suure tähtsusega.

Euroopa juudiküsimuse lõpliku lahenduse käigus tulevad kõne alla ümmarguselt 11 miljonit juuti, kes jaotuvad üksikute maade vahel järgnevalt:

Maa	Arv
A. Saksamaa	131 800
Ostmark	43 700
Idaalad	420 000
Kindralkubermang	2 284 000
Bialystok	400 000
Böömi ja Määri protektoraat	74 200
Eesti	juudivaba
Läti	3 500
Leedu	34 000
Belgia	43 000
Taani	5 600
Prantsusmaa	
okupeeritud ala	165 000
okupeerimata ala	700 000
Kreeka	69 600
Madalmaad	160 800
Norra	1 300

B. Bulgaaria		48 000
Inglismaa		330 000
Soome		2 300
Iirimaa		4 000
Itaalia koos Sardiiniaga		58 000
Albaania		200
Horvaatia		40 000
Portugal		3 000
Rumeenia koos Bessaraabiaga		342 000
Rootsi		8 000
Šveits		18 000
Serbia		10 000
Slovakkia		88 000
Hispaania		6 000
Türgi (Euroopa-osa)		55 500
Ungari		742 800
Nõukogude Liit		5 000 000
sh Ukraina	2 994 684	
sh Valgevene, välja arvatud Bialystok	446 484	
Kokku:		üle 11 000 000

Toodud juutide arvu puhul erinevates välisriikides on tegemist siiski ainult juudiusulistega, sest osaliselt puudub nendes riikides veel rassilistest põhimõtetest lähtuv juutide definitsioon. Probleemi lahendamine üksikutes riikides võib sõltuvalt üldisest hoiakust ja arusaamisest põrkuda teatud raskustele, eriti Ungaris ja Rumeenias. Nii näiteks saab juut veel ka täna Rumeenias raha eest hankida vastavad dokumendid, mis ametlikult tõestavad tema välismaa kodakondsust.

Juutide mõju Nõukogude Liidus kõigis eluvaldkondades on tuntud. Nõukogude Liidu Euroopa-osas elab umbes 5 miljonit, Aasia ruumis napilt veerand miljonit juuti. Nõukogude Liidu Euroopa-osas elavate juutide jaotumine tegevusalade järgi on umbkaudu järgmine:

Põllumajanduses	9,1%
Linnatöölised	14,8%
Kaubanduses	20%
Riigiteenistujad	23,4%
Vabade kutsete esindajad	32,7%

(tervishoid, press, teater jne).

Lõpliku lahenduse käigus tuleb juudid vastava juhtimise all idaaladel sobival viisil tööle rakendada. Töövõimelised juudid tuleb suurtes töökolonnides, sugupooled teineteisest eraldatuna, viia nendele aladele teid ehitama, mille käigus suur osa neist kahtlemata loomuliku vähenemise tõttu välja langeb.

Lõpuks järele jäävaid juute, kes kujutavad endast kahtlemata vastupanuvõimeliseimat osa, tuleb vastavalt menetleda, sest see endast loomuliku valiku tulemust kujutav osa kujuneks vabastamise korral uue juutluse ülesehituse tuumikuks (vaata ajaloolisi kogemusi).

Lõpliku lahenduse praktilise läbiviimise käigus kammitakse Euroopa läänest itta läbi. Saksamaa põhiterritoorium, sealhulgas Böömi ja Määri protektoraat, tuleb juba üksi korteriküsimuse ja muude sotsiaal-poliitiliste vajaduste tõttu esmajärjekorras ette võtta.

Evakueeritud juudid transporditakse esialgu ešelonide kaupa niinimetatud transiitgetodesse ja sealt edasi itta.

Tähtis eeldus evakueerimise läbiviimiseks üldse, jätkas *SS-Obergruppenführer* H e y d r i c h , on käsiteldava isikute ringi täpne kindlaksmääramine. Juute, kes on üle 65 aasta vanad, ei ole kavas evakueerida, vaid nad paigutatakse vanurite getosse, milleks on ette nähtud Theresienstadt. Nende vanusegruppide kõrval – 31. oktoobril 1941 Saksamaa põhiterritooriumil ja Ostmarkis elanud umbes 280 000 juudist olid umbes 30% üle 65 aasta vanad – paigutatakse juudi vanurite getodesse juudi sõjainvaliidid ja sõjaliste teenetemärkidega (1. klassi Raudrist) juudid. Selle eesmärgipärase lahendusega välistatakse ühel hoobil paljud võimalikud vahelesegamised.

Üksikute suurte evakueerimisaktsioonide algus sõltub paljuski sõjalistest edusammudest. Lõplikku lahenduse läbiviimise küsimuses meie poolt okupeeritud või meie mõju all olevatel Euroopa aladel pannakse ette, et Välisministeeriumi asjassepuutuvad ametnikud räägiksid läbi Julgeolekupolitsei ja SD pädevate referentidega.

Slovakkias ja Horvaatias ei ole olukord enam nii raske, sest olemuslikud põhiküsimused selles kontekstis on seal juba lahendatud. Rumeenias on valitsus vahepeal samuti ametisse nimetanud juudiküsimuste voliniku. Küsimuse reguleerimiseks Ungaris on vaja lähemas tulevikus saavutada juudiküsimuste nõuniku ametissenimetamine Ungari valitsuse poolt.

Probleemi reguleerimise ettevalmistamise alustamiseks Itaalias peab *SS-Obergruppenführer* H e y d r i c h vajalikuks nendes küsimustes politsei juhiga ühendusse astuda.

Okupeeritud ja okupeerimata Prantsusmaal peaks juutide evakueerimiseks registreerimine laabuma kõige tõenäolisemalt ilma suurte raskusteta.

Alamriigisekretär L u t h e r teatas siinkohal, et probleemi süvitsi käsitlemisel kerkivad üles raskused, eriti Põhjamaades, ja ta soovitas seetõttu need maad esialgu kõrvale jätta. Nendes riikides kõne alla tuleva juutide arvu väiksuse tõttu ei kujuta niisugune kõrvalejätmine mingit tõsist reservatsiooni.

Seevastu ei näe Välisministeerium Euroopa kagu- ja lääneosas mingeid suuri raskusi.

SS-Gruppenführer H o f m a n n kavatseb üldiseks orienteerumiseks saata Ungarisse Rassi ja Asustuse Peaameti asjatundja, kui Julgeolekupolitsei ja SD ülem võtab töösse sealse olukorra lahendamise. Otsustati, et see Rassi ja Asustuse Peaameti asjatundja, kes ei pea olema aktiivne, saadetakse esialgu Ungarisse mitteametlikult kui politseiatašee abi.

IV. Lõpliku lahenduse käigus peavad mõistagi aluseks olema Nürnbergi seadused, kusjuures probleemi jäägitu lahendamise eelduseks on ka segaabelude ja juudi segavereliste probleemi lahendamine. Julgeolekupolitsei ja SD juht sõnastab Riigikantselei juhi kirja valguses esialgu teoreeriliselt järgmised punktid:

1) 1. astme juudi segavereliste kohtlemine:

1. astme juudi segaverelisi käsitletakse juudiküsimuse lõpliku lahendamise kontekstis kui juute. Siin on erandiks:

a) 1. astme juudi segaverelised, kes on abielus saksa verd isikutega ja kelle abielust on sündinud 2. astme juudi segaverelised. Niisugused 2. astme juudi segaverelised võrdsustatakse olemuslikult sakslastega.

b) 1. astme juudi segaverelised mitmesugustes eluvaldkondades, kellele on Partei või Riigi kõrgemate instantside poolt seni antud mingisugused erilised õigused. Iga üksikjuhtum tuleb üle kontrollida, kusjuures ei ole välistatud, et otsus langetatakse juudi segaverelise kahjuks.

Eelduseks erandi tegemisel peavad olema küsimuse all oleva juudi segaverelise enda (mitte tema saksa verd vanema või abikaasa) põhimõttelised teened.

Evakueerimise alt välja jäetud 1. astme juudi segavereline steriliseeritakse, et vältida järeltulijate sündimist ja et juudi segavereliste probleem lõplikult lahendada. Steriliseerimine on vabatahtlik. See on aga Saksamaale jäämise eelduseks. Steriliseeritud „segavereline” on järgnevalt vabastatud kõigist piirangutest, millele ta oli seni allutatud.

2) 2. astme juudi segavereliste kohtlemine.

2. astme juudi segaverelised loetakse põhimõtteliselt saksa verd isikute hulka, välja arvatud järgmised juhud, kui 2. astme juudi segaverelised võrdsustatakse juutidega:

a) 2. astme juudi segavereline on pärit vördabelust (mõlemad abielupooled on juudi segaverelised).

b) 2. astme juudi segaverelise rassiliselt eriti ebasoodne välimus, mis arvab ta juba väliselt juutide sekka.

c) 2. astme juudi segaverelisele antud eriti halb politseiline ja poliitiline hinnang, mis näitab, et ta end juudina tunneb ja juudina käitub.

Ka nendel juhtudel ei tohi teha erandeid, kui 2. astme juudi segavereline on abielus saksa verd isikuga.

3) Abielud täisjuutide ja saksa verd isikute vahel.

Igal üksikul juhtumil tuleb eraldi otsustada, kas juudi soost abielupool evakueeritakse või, silmas pidades sellise abinõu mõju selle segaabelu saksa sugulastele, paigutatakse vanurite getosse.

4) Abielud 1. astme juudi segavereliste ja saksa verd isikute vahel

a) lastetud.

Kui abielust ei ole sündinud lapsi, evakueeritakse 1. astme juudi segavereline või paigutatakse juudi vanurite getosse (sama kohtlemine kui abielude puhul täisjuutide ja saksa verd isikute vahel, punkt 3)

b) lastega

Kui abielust on sündinud lapsed (2.astme juudi segaverelised), evakueeritakse nad juhul, kui nad on võrdsustatud juutidega, koos 1. astme juudi segavereliselega, või paigutatakse getosse. Kui need lapsed võrdsustatakse sakslastega (reeglina), ei kuulu nad evakueerimisele ja seega ka mitte 1. astme juudi segavereline.

5) Abielud 1. astme juudi segavereliste või 1.astme juudi segavereliste ja juutide vahel.

Niisuguste abielude puhul käsitletakse abielupooli (ja ka lapsi) juutidena ja evakueeritakse või paigutatakse juudi vanurite getosse.

6) Abielud 1. astme ja 2. astme juudi segavereliste vahel.

Mõlemad abielupooled hoolimata sellest, kas neil on lapsi või mitte, evakueeritakse või paigutatakse juudi vanurite getosse, sest võimalikel lastel on tuvastatud reeglina rassiliselt tugev juudi vere komponent nagu 2. astme juudi segaverelistel.

SS-Gruppenführer H o f m a n n on seisukohal, et steriliseerimist tuleb kasutada laialdaselt, sest kui juudi segavereline seatakse valiku ette, kas evakueeritud saada või lasta end steriliseerida, laseks end ta end parema meelega steriliseerida.

Riigisekretär dr. *S t u c k a r t* nendib, et juudi segaabielude ja juudi segavereliste probleemi lahendamise eelpool nimetatud lahendusviisidel tooks selles vormis endaga kaasa lõputu administratiivse tegevuse. Et teisalt kõigil juhtumitel arvesse võtta ka bioloogilisi asjaolusid, tegi riigisekretär dr. *S t u c k a r t* ettepaneku hakata rakendama sunduslikku steriliseerimist.

Lihtsustamaks juudi segaabielude probleemi peaks edaspidi kaaluma võimalusi, et seadusandja võiks ütelda umbes nõnda: „Need abielud tuleb lahutada.”

Mis puutub juutide evakueerimise mõjusse majanduselule, siis teatas riigisekretär *N e u m a n n*, et sõjalise tähtsusega ettevõtetes töötavaid juute ei saa seni evakueerida, kui neile ei ole asendajaid.

SS-Obergruppenführer H e y d r i c h viitas selle peale, et neid juute vastavalt tema poolt kinnitatud juhtnõõridele hetkel käimasolevate evakueerimisaktatsioonide kohta ilma asendajateta niikuinii ei evakueeritaks.

Riigisekretär dr. *B ü h l e r* teatas, et Kindralkubermang tervitaks seda, kui selle küsimuse lõpliku lahendamisega alustataks Kindralkubermangus, sest seal ei mängi transpordiküsimus ületamatut rolli ja tööjõuga seotud probleemid aktiooni ei takistaks. Juudid tuleb Kindralkubermangu alalt eemaldada nii kiiresti kui võimalik, sest just seal kujutab juut endast taudikandjana eminentset ohtu ja viib teisalt jätkuva hangeldamisega maa majandusstruktuuri

kestvasse korratusse. Kõne alla tulevast umbes 2 ja poolest miljonist juudist on niikuinii enamikul juhtudel tegemist töövõimetutega.

Riigisekretär dr. B ü h l e r jätkas, et juudiküsimuse lahendamine Kindralkubermangus on Julgeolekupolitsei ja SD juhi vastutusel ja tema tööd toetaksid Kindralkubermangu asutused. Tal oleks ainult üks palve, juudiküsimus sellel alal lahendada nii kiiresti kui võimalik.

Lõpuks arutati juudiküsimuse lahendamise mitmesuguseid viise, mille juures nii gauleiter dr. M e y e r kui ka riigisekretär dr. B ü h l e r olid seiukohal, et võivad teatud ettevalmistustöid kõne all olevatel aladel lõpliku lahenduse elluviimise käigus ka ise läbi viia, misjuures tuleks siiski vältida elanikkonna seas rahutuse tekkimist.

Nõupidamine lõpetati Julgeolekupolitsei ja SD juhi palvega kõigile nõupidamisel osalenutele tagada talle lõpliku lahenduse läbiviimise tööde juures asjakohane toetus.

